

בצדק תשפוט עמיתך - א'

סמך אפי"ק תורה

1. לא-תעשו עול במשפט לא-תשא פני-ך ולא תהדר פני גדול בצדק תשפט עמיתך

ויקרא יט:טו

The context of this passuk is directions to a judge to act fairly in judging a trial. Q - what is the difference between the first and last parts of the passuk?

2. בצדק תשפט עמיתך. כמשמעו. ד"א הוי דן את חברך לכף זכות (סנהדרין לב)

רשי שם

Rashi gives 2 pshatim - the literal meaning concerning the judge and a second pshat on judging favourably. Q - why did Rashi feel that the first pshat was insufficient?

3. ת"ר 'בצדק תשפוט עמיתך' - שלא יהא אחד יושב ואחד עומד, אחד מדבר כל צרכו ואחד אומר לו קצר דבריך. ד"א 'בצדק תשפוט עמיתך' - הוי דן את חברך לכף זכות. תני רב יוסף 'בצדק תשפוט עמיתך' - עם שאתך בתורה ובמצות השתדל לדון יפה.

גמרא שבועות ל.

The Gemara in Shevuot is the source for the two pshatim of Rashi. Note - the definition of עמיתך

4. רב אחא בריה דרב איקא אמר מדאורייתא חד נמי כשר שנאמר בצדק תשפוט עמיתך אלא משום יושבי קרנות אטו בתלתא מי לא הוו יושבי קרנות? - אי אפשר דלית בהו חד דגמיר.

סנהדרין ג.

The Gemara in Sanhedrin brings a third interpretation of the passuk - that one dayan is allowed to judge monetary cases. Q - why did Rashi chose not to bring this third interpretation of the passuk as another alternative pshat?

5. והמצוה הקע"ז היא שנצטוו הדיינים להשוות בין בעלי דינין ושיהיה נשמע כל אחד מהם עם אורך דבריו או קצורם. והוא אמרו יתעלה (קדושים יט) בצדק תשפוט עמיתך. ובא הפירוש בספרא (פ"ד ד, שבועו' ל א) שלא יהא אחד מדבר כל צרכו ואחד אומר לו קצר דבריך. וזאת אחת מן הכוונות שכולל עליהם הצווי הזה. ובו גם כן שכל איש מצווה לדון דין תורה כשיהיה יודע בו ושישבית הריב שבין הבעלי דינים. ובביאור אמרו (סנה' ג א) אחד דן את חברו דבר תורה שנאמר בצדק תשפוט עמיתך. ויש בו עוד שראוי לדון את חברו לכף זכות (שבועו' וספרא שם) ולא יפרש מעשיו ודבריו אלא לטוב וחסד. וכבר התבאר משפטי מצוה זו במקומות מפוזרים מן התלמוד:

רמב"ם ספר המצוות - עשה קע"ז

The Rambam in Sefer Hamitzvot includes all 3 aspects in the mitzva min HaTorah. Note how the Rambam sees the Gemara in Sanhedrin differently to how it may seem.

Question 1 - how can the same mitzva in the same passuk on the one hand require the judge to act completely impartially and fairly and yet at the same time require of us as individuals to act unfairly in judging other people favourably even when it seems that they are in the wrong!?

6. יש עליך להטות הספק ולהכריעו לכף הזכות, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (שבת קכז, ב): הדין את חברו לכף זכות המקום ידינהו לכף זכות, והוא מצות עשה מן התורה, שנאמר "בצדק תשפוט עמיתך",

שערי תשובה לרבינו יונה שער שלישי מאמר ריח

Rabbeinu Yona makes it very clear that the mitzva is min HaTorah

7. יהושע בן פרחיה אומר:..... והוי דן את כל האדם לכף זכות.

משנה אבות א:ו

The Mishna in Avot requires us to judge every person favourably

8. צריך בדרך החסידות שתדין לכף זכות

רמב"ם פ' המשניות שם

The Rambam in his Perush Hamishnayot says that the mitzva to judge favourably is a 'middat chasidut', rather than a full mitzva

9. תלמיד חכם לא יהא צועק וצווח בשעת דבורו כבהמות וחיות ולא יגביה קולו ביותר אלא דבורו בנחת עם כל הבריות ומקדים שלום לכל האדם כדי שתהא רוחן נוחה הימנו ודן את כל האדם לכף זכות

רמב"ם משנה תורה הל' דעות ה:ז

Similarly, in the Yad, the Rambam paskens judging favourably as the midda of a talmid chacham!!

Question 2 - How can we resolve this contradiction - stira - in the Rambam. Is judging favourably a mitzva or a middat chasidut?

10. 'והוי דן את כל האדם לכף זכות' - עניינו, שאם יהיה אדם שאינו ידוע לך, לא תדע האם צדיק הוא או רשע, ותראהו עושה מעשה או אומר דבר, שאם יפורש באופן מה הריהו טוב, ואם תפרשהו באופן אחר הרי הוא רע - פרשהו כטוב, ואל תחשוב בו רע.

אבל אם היה איש ידוע שהוא צדיק, ומפורסם במעשי הטוב, ונראה לו מעשה שכל תכונותיו יורו על היותו מעשה רע, ואין להכריע בו שהוא מעשה טוב אלא בדוחק רב מאד ובאפשרות רחוקה - צריך לפרש אותו כטוב, הואיל ויש צד אפשרות להיותו טוב, ואין מותר לחושדו, ועל זה יאמרו: "כל החושד כשרים לוקה בגופו".

וכן אם היה רשע ונתפרסמו מעשיו, ואחר כך ראינוהו עושה מעשה שראיותיו כולן מורות שהוא טוב, ובו צד אפשרות רחוקה מאד לרע - צריך להשמר ממנו, ולא להאמין בו טוב, הואיל ויש בו אפשרות לרע,

פירוש הרמב"ם לאבות א:ו

The Rambam explains that there are different kinds of individuals and you need to be able to categorise them before being able to do the mitzva:- (a) the unknown 'kol adam' (b) the tzaddik (c) the rasha